

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
ORAZ DOROBKU DOKTORANTKI
mgr Elżbiety Pańtak

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie – pismo z dnia 7 lipca 2021 roku, zlecenie podjęte na podstawie art. 11 oraz ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. Z 2017 roku poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. Z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art 179 ust1 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę- Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669).

Dotyczy:

Zlecenia Rady Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca UMFC¹ w Warszawie zrecenzowania pracy doktorskiej „*Aspekty pracy współczesnego choreografa realizującego tradycyjny balet w nowoczesnej adaptacji dostosowanej do realiów XXI wieku na przykładzie spektaklu „Dziadek do orzechów zrealizowanego dla Kieleckiego Teatru tańca”* oraz dorobku artystycznego mgr Elżbiety Pańtak.

Stosowną dokumentację kandydatki mgr Elżbiety Pańtak otrzymałam 09. 08. 2021 roku

Dokumentacja zawiera:

- pismo o decyzji zlecenia recenzji Rady Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca UMFC w Warszawie
- dysertację doktorską zatytułowaną „*Aspekty pracy współczesnego choreografa realizującego tradycyjny balet w nowoczesnej adaptacji dostosowanej do realiów XXI wieku na przykładzie spektaklu „Dziadek do orzechów zrealizowanego dla Kieleckiego Teatru tańca”*”
- pismo doktorantki do Dziekana Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej, Muzyki Kościelnej, Rytmiki i Tańca, UMFC w Warszawie, prof. dr hab. S. Adama Wróblewskiego o wszczęcie przewodu doktorskiego (z 2013 roku) wraz z całą dokumentacją:

Część I

- kwestionariusz osobowy
- życiorys
- dokumentacja wykształcenia
- propozycję tematu pracy doktorskiej
- wykaz dorobku artystycznego i organizacyjnego

Część II

- dokumentacja dorobku artystycznego, pedagogicznego i organizacyjnego
- nagranie spektaklu na płycie DVD „Dziadek do orzechów” z grudnia 2020 roku

---

1 UMFC- skrót Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Dane o kandydatce (na podstawie otrzymanej dokumentacji dorobku).

Mgr Elżbieta Pańtak urodziła się _____

Jest absolwentką Wydziału Filologicznego na kierunku Kulturoznawstwo, specjalizacji Teatrolgia na Uniwersytecie Łódzkim (2004). Statut Zawodowego Artysty Tancerza otrzymała w 2002 roku (ZASP), ukończyła Instruktorski Kurs Kwalifikacyjny z dziedziny tańca współczesnego z Dyplomem Ministra Kultury (1984-87). Ukończyła Podyplomowe Dwuletnie Studia Teorii Tańca w Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie (dzisiaj UMFC). Nie ustawała w swoim dążeniu do doskonalenia się. Swoją wiedzę z zakresu stylów tańca jazzowego zdobywała w paryskich szkołach tańca: Centre International de Danse Jazz i Studio Harmonic. Ukończyła wiele kursów dokształcających, m. in. warsztaty tańca współczesnego, funky- jazz, tap dance, hip -hop, rap, modern jazz, afro jazz, joga hinduska, warsztaty choreograficzne (Śląski Teatr Tańca) i inne. Jednak najważniejszym celem zawodowymi artystycznym było założenie i prowadzenie autorskiego zawodowego zespołu tańca. Droga do tych marzeń prowadziła przez założony czołowy polski zespół taneczny „Impuls”, który postanowiła przekształcić w Kielecki Teatr Tańca. Pragnęła realizować większe artystyczne wyzwania- spektakle, widowiska, baletowe spektakle jazzowe. W latach 1995- 1998) Kielecki Teatr Tańca był zespołem prywatnym. Od 1998 roku do 2004 przekształciła Teatr w Stowarzyszenie zatrudniające tancerzy na etaty i realizujące spektakle w koprodukcji z innymi teatrami. Na przestrzeni tych lat mgr Elżbieta Pańtak realizowała spektakle i widowiska taneczne dbając o ich wysoki poziom artystyczny, a także wciąż podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe oraz zespołu. I tak w 2004 roku powołano Kielecki Teatr Tańca jako miejską instytucję kultury, a sama została powołana na stanowisko dyrektora przez Prezydenta Kielc. Dzisiaj Kielecki Teatr Tańca cieszy się popularnością i jest rozpoznawalny w środowisku artystycznym.

Doktorantka z powodzeniem od 17 lat prowadzi KTT² według autorskiej koncepcji, która działa w czterech płaszczyznach: artystycznej, edukacyjnej, impresaryjnej i popularyzatorskiej.

Otrzymała wiele nagród: Nagroda Ministra Kultury i Sztuki – Talenty (1998), Nagroda Miasta Kielc (1999), Srebrny Krzyż Zasługi (2000), Nagroda Marszałka Województwa Świętokrzyskiego „W Labiryntach Sztuki” w Kategorii Świętokrzyska Instytucja Kultury Roku 2006 dla KTT, nagroda I stopnia Miasta Kielce dla KTT za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury w 2006 r., nominacja do nagrody telewizyjnej : 2009 INTERNATIONAL EMMY AWARD w kategorii: ARTS PROGRAMMING za film muzyczny „Siedem Bram Jerozolimy”- TVP, dyplom Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z okazji podsumowania Roku Chopinowskiego za realizację widowiska i programu telewizyjnego „Chopin” (2011), nagroda Miasta Kielce dla KTT za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury (2011), odznaka honorowa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (2012). Ilość zdobytych odznaczeń i nagród zaświadcza o prężnej działalności artystycznej Kieleckiego Teatru Tańca, dynamicznie prowadzonego przez Doktorantkę.

Mgr Elżbieta Pańtak tańczyła partie solowe w realizacjach KTT w choreografiach Piotra Galińskiego, Iry Nadi Kodiche, Thiergo Vergera, Bill`a Goodsona oraz własnych. Zrealizowała wiele choreografii dla KTT, a także dla teatrów dramatycznych, telewizji i estrady. Aktywnie prowadzi działalność pedagogiczną i impresaryjną.

Wszystkie wymienione dane Doktorantka wykazała w swoim życiorysie oraz w dorobku artystycznym.

Przebyta dotychczasowa droga artystyczna i ogromna pasja zawodowa, w szczególności związana jest z działalnością Kieleckiego Teatru Tańca.

---

2 KTT- skrót Kielecki Teatr Tańca

Ocena dorobku artystycznego i dydaktycznego kandydatki

Przedstawiony dorobek artystyczny, pedagogiczny mgr Elżbiety Pańtak jest obszerny, a za swoje osiągnięcia artystyczne wielokrotnie została nagradzana. W mojej ocenie na największe uznanie zasługuje przede wszystkim żmudny proces i determinacja Doktorantki w tworzeniu Kieleckiego Teatru Tańca. Głównie z tym miejscem związana jest cała działalność artystyczna mgr Elżbiety Pańtak, ale nie tylko. Współpracowała z Operą Wrocławską tworząc choreografię do mega widowiska „Turandot” w reżyserii Michała Znanieckiego, ze Sławomirem Woźniakiem opracowała choreografię dla TVP „Chopin”, dla TVP 2 zrealizowała choreografie do programu rozrywkowego „Sabat Czarownic”, a także choreografie do: „Miss Polonia 2000 Final”, „Teraz Wiem”(koncert promocyjny płyty M. Milowicza), „Femme Fatale” (koncert teatralny J. Steczkowskiej, nagranie TVP 2), Koncert „Przeboje Lata Jedynki” Sopot Festiwal TVP 1, You Can Dance (pierwsza i druga edycja, czy „Siedem Bram Jerozolimy” dla TVP 2 (film muzyczny z okazji 75-urodzin K. Pendereckiego). Wielokrotnie współpracowała z Filharmonią Świętokrzyską realizując spektakle, m. in. „Pasja”, „Bolero”, „Tajemnice wirtualnego świata”. W KTT zrealizowała, m. in. „Uczucia”, „Quo Vadis”, „Cztery Pory roku”, „Mężczyzna i kobiety”, „Uświęcona”, „Błękitna Rapsodia”, „Kalijuga- techno balet”, „Przemijanie”, „Świętokrzyskie Sny”, „Dziadka do orzechów”. Należy także zaznaczyć, iż większość choreografii realizowała we współpracy z Grzegorzem Pańtakiem. Mgr Elżbieta Pańtak była wykonawczynią takich spektakli, jak „Uczucia”, „Dla Ciebie Panie”, „Być albo Brać”, „Kalijuga – techno balet”, „DRAB- ZEEN” (chór. Therry Verger), czy też „Jazz Dance Back and forth”. 15 tytułów zostało nagranych na płytach DVD, została także wydana książka z okazji 10-lecia Kieleckiego Teatru Tańca autorstwa Jana Stanisława Witkiewicza (2010), w której opisany został dorobek pierwszego dziesięciolecia Teatru.

Mgr E. Pańtak otrzymała wiele listów gratulacyjnych, pozytywnych opinii o swojej działalności i podziękowań, co świadczy o pasji z jaką oddaje się upowszechnianiu sztuki tańca.

Doktorantka ma także spory dorobek pedagogiczny. Prowadzi zajęcia z tańca jazzowego w KTT, była wykładowcą z dziedziny tańca jazzowego i historii tańca na Instruktorskich Kursach Kwalifikacyjnych w Kielcach, Krakowie, Bydgoszczy, Gdańsku, Białymstoku. W tymże zakresie wykłada na kierunku Taniec w Wyższej Szkole Umiejętności w Kielcach, na studiach podyplomowych na Uniwersytecie Rzeszowskim, ściśle współpracuje z Wyższą Szkołą Umiejętności w Kielcach w zakresie rozwoju kierunku taniec. Była pedagogiem na ogólnopolskich warsztatach tanecznych organizowanych przez KTT, Polski Teatr Tańca – Balet Poznański, Szkołę Tańca Riviera i innych ośrodkach kultury, a także w wielu polskich zespołach dziecięcych i młodzieżowych, także jako sędzia konkursów i przeglądów tanecznych.

Po za działalnością artystyczną i pedagogiczną na wyróżnienie zasługuje działalność organizacyjna, a także impresaryjna Doktorantki. Największym osiągnięciem jest założenie i prowadzenie Kieleckiego Teatru Tańca, jednego z trzech instytucjonalnych teatrów tańca w Polsce. Mgr Elżbieta Pańtak nieustannie wzbogaca repertuar Teatru, a także organizuje Międzynarodowe Warsztaty Tańca Jazzowego z udziałem pedagogów z USA, Niemiec, Francji, Holandii, Włoch czy Wielkiej Brytanii. Była inicjatorką i organizatorką Festiwalu Tańca Kielce od roku 2001, zapraszając gości, m. in. Balet Teatru Wielkiej Opery Narodowej w Warszawie, Opery Bałtyckiej, Polskiego Teatru Tańca, Miejski Teatr Tańca z Giessen, solistów z American Ballet Theatre, Ballet Arizona, Ballet Noir, Staatballett Berlin, Bayerisches Staatsballett Monachium, Ballet National de Cuba oraz wielu innych renomowanych artystów. Wysoko cenię sobie działalność międzynarodową, bowiem taka konfrontacja daje szerokie możliwości wymiany doświadczeń i z pewnością umożliwia ciągły rozwój. Warto zaznaczyć, że mgr E. Pańtak pozyskała ze środków unijnych dofinansowanie Festiwalu Tańca Kielce 2010. Fakt ten świadczy o szerokich możliwościach impresaryjno-organizacyjnych Doktorantki.

Jako jedna z nielicznych w Polsce, rozpowszechnia dziedzinę tańca jazzowego.

Mgr Elżbieta Pańtak wykazuje się bogatym dorobkiem artystycznym i pedagogicznym. Niezwykle cenny jest ogromny wkład twórczy i organizacyjny Doktorantki w rozwój działalności Kieleckiego Teatru Tańca, który dzisiaj w przestrzeni artystycznej jest marką rozpoznawalną. Budując rangę Kieleckiego Teatru Tańca Kandydatka wykazuje się profesjonalnym podejściem do realizacji wszystkich spektakli, kompetencją, odpowiedzialnością i kreatywnością. W środowisku cieszy się dużym zaufaniem, a liczne listy gratulacyjne i podziękowania świadczą o szerokiej wiedzy, wrażliwości i rzetelności.

Całokształt dorobku Kandydatki oceniam pozytywnie.

Ocena pracy doktorskiej kandydatki

Dysertacja mgr Elżbiety Pańtak, zatytułowana „*Aspekty pracy współczesnego choreografa realizującego tradycyjny balet w nowoczesnej adaptacji dostosowanej do realiów XXI wieku na przykładzie spektaklu „Dziadek do orzechów” zrealizowanego dla Kieleckiego Teatru Tańca*” obejmuje 192 strony, w tym: wstęp, trzy rozdziały z podrozdziałami, zakończenie, bibliografię, aneksy, streszczenie w języku polskim i angielskim.

W pierwszym rozdziale Doktorantka skrupulatnie opisuje genezę powstawania dzieła Czajkowskiego z librettem Mariusa Petipy i choreografią Lwa Iwanowa. Zawiera w niej opisy działań ówczesnych twórców, czyli wpływ choreografa na libretto i stronę plastyczną spektaklu (scenografia i kostiumy) współpracę z kompozytorem. Opisuje konstrukcję tradycyjnego „Dziadka do orzechów” w choreografii Lwa Iwanowa i użytych przez niego technik i środków wyrazu. Przywołuje liczne późniejsze realizacje „Dziadka do orzechów” od Aleksandra Gorskiego, Wasilija Wajnonena, Jurija Grigorowicza, Georgea Balanchine`a, Johna Neumeiera, Maurice`a Bejarta, po Marka Morrisa, Donalda Byrda, Thierrego Malandaine`a, J. Ch. Maillota, Matthewe`a Bourne`sa, a także realizacje w Polsce. Analizując zmiany wprowadzane przez poszczególnych choreografów, przedstawia metamorfozy tego dzieła. Adaptacje libretta, koncepcje i struktury choreograficzne, stylistyka, estetyka, a także reinterpretacje tego dzieła czynią go bardzo uniwersalnym, adekwatnie od indywidualnych koncepcji choreografów i ich stylistyk. Jak podkreśla Doktorantka „Dziadek do orzechów” wszedł do kanonu światowych przedstawień baletowych, cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem i wciąż stanowi inspirację dla choreografów na całym świecie, realizujących własne koncepcje artystyczne, nawet jeśli odbiegają od oryginału w warstwie muzycznej, choreograficznej, ideowej i plastycznej. W moim odczuciu, bardzo słusznie Doktorantka odwołała się do historii powstawania dzieła oraz jego transformacji na przestrzeni 129 lat.

W drugim rozdziale mgr E. Pańtak porusza temat pracy współczesnego choreografa. Analizuje jego zadania, cele, stosowane metody, rolę jaką pełni kreując swoiste dzieło choreograficzne poprzez wszystkie obszary działania od koncepcji do realizacji.

Trzeci rozdział poświęcony jest autorskiej wizji „Dziadka do orzechów” zrealizowanego przez doktorantkę. Kolejno zapoznaje czytelnika z całym procesem twórczym, analizując poszczególne etapy pracy. Autorka pisze w swojej dysertacji o czterech powodach, dla których zrealizowała to przedstawienie, po pierwsze marzyła o stworzeniu spektaklu należącego do kanonu dzieł baletowych, a muzyka Piotra Czajkowskiego była dla choreografki możliwością zmierzenia się ze znanym dziełem muzycznym, które można zrealizować nie tylko w technice tańca klasycznego czy współczesnego, ale i w technice dla Niej najbliższej, czyli tańca jazzowego z jego popkulturowymi odmianami. Skoro powstało tyle nowych, wręcz awangardowych realizacji „Dziadka do orzechów”, o których autorka wspomina we wcześniejszym rozdziale, to przecież oczywistym dla mnie jest fakt, że współczesne czasy dają wolność w reinterpretacji i kreowaniu na nowo dzieł z kanonu literatury baletowej. Drugim powodem stało się pragnienie, aby stworzyć pomost między przeszłością a teraźniejszością, czyli przenieść świat bajki w XXI wiek, stąd wybór miejsca akcji- galeria handlowa, słusznie tłumacząc zasadność tej zmiany. Dzisiaj, to miejsce, w którym społeczeństwo spędza swój czas. Trzecim powodem, który był istotny, to chęć odnalezienia psychologicznych aspektów w relacji bohaterów baletu, cytując: „(...)poruszenie problemu relacji

między kobietą a mężczyzną, w tym przypadku Młodzieńcem i Klarą, stało się osią interpretacyjną dla narracji w librecie i stanowi główną ideę spektaklu, (...)”³Ostatnim powodem było stworzenie spektaklu dla dzieci i dorosłych, który wpisze się w repertuar KTT. Moim zdaniem to ciekawa koncepcja i bardzo analityczne podejście dla osiągnięcia zamierzonego celu. W tej części dysertacji autorka opisuje dlaczego wybrała za miejsce akcji galerią handlową, przedstawia wzajemne relacje między Klarą a Młodzieńcem- jako przykład niestabilnych związków. Kolejne podrozdziały to obszernie opisy celów, zadań i metod swojej pracy choreograficznej. Nie są to nowatorskie odkrycia pracy choreografa, raczej standardowe i oczywiste, czyli faza koncepcyjna, rozmowy ze współtwórcami (scenograf, kostiumolog, reżyser światła, etc.), przygotowanie struktur choreograficznych zgodnie z koncepcją, analiza muzyczna, przedstawienie koncepcji zespołowi, audycje dla osób, które nie są zatrudnione w zespole, przygotowanie obsady. Następnie faza realizacyjna, czyli cały proces prób zarówno od planowania (harmonogram)po konkretną pracę z zespołem i solistami na sali prób, kolejno wejście na scenę i zaanektowanie scen do scenografii, wielokrotne spotkania ze współrealizatorami w pracowniach, opis libretta do programu, akceptacja plakatu, spotkania z mediami, próby prasowe, etc.

Dość interesujący jest podrozdział 3.2.2 o adaptacji libretta w postaci tabeli porównawczej wersji oryginalnej, a wersji dla KTT „Dziadka do orzechów”. Choreografka pisze, że w spektaklu wykorzystwała technikę tańca modern-jazz i jego różnych odmian, street dance, elementy akrobatyki, także elementy tańca klasycznego, współczesnego, charakterystycznego oraz ruchów codziennych, gestów, oraz „elementów gry aktorskiej z wykorzystaniem mimiki”⁴- sformułowanie to jest dla mnie niezrozumiałe, gdyż nie ma tzw. *elementów gry aktorskiej*, natomiast mogą być wykorzystywane elementarne zadania aktorskie. Uogólniając, gra aktorska to między innymi wyraz emocjonalny postaci, monolog wewnętrzny lub dialog, to stan emocjonalny, ekspresja, dzięki której możemy poznać stosunek postaci do partnera, stan emocjonalny samych postaci, uczuciowość i samo odczuwanie.

Ciekawym i wyczerpującym jest opis współczesnych metod promocji spektaklu. Odczytuję, iż jest to przestrzeń, w której Doktorantka dobrze się orientuje i posiada dużą wiedzę na ten temat, co jest bardzo cenne i ważne w dzisiejszych czasach.

Biorąc pod uwagę temat dysertacji, mówiący o aspektach pracy współczesnego choreografa, który realizuje tradycyjny balet w autorskiej adaptacji na przykładzie spektaklu „Dziadek do orzechów”zauważam dysproporcje w skonstruowaniu poszczególnych rozdziałów. Meritum dysertacji, jak mi niemam, powinno dotyczyć głównie osobistych aspektów pracy choreografiki doktorantki. Natomiast, ten rozdział objętościowo jest skromniejszy (62 strony)w stosunku do pierwszego i drugiego rozdziału, które to poświęcone są zagadnieniom teoretycznym i historycznym (78 stron). Zabrakło mi zamieszczenia w pracy rysunków przestrzennych, o których doktorantka pisze: „Pracę nad dużymi scenami zbiorowymi rozpoczęłam od przekazania tancerzom rysunków dotyczących orientacji w przestrzeni, (...)”⁵. Doktorantka, pominęła samą pracę nad strukturą choreograficzną, chociażby tylko jednej sceny. Oparła się li tylko na opisie wyborów stylów tanecznych oraz opisując z jakich *pas* korzystała, np.: „Pomiędzy walkami umieściłam kroki i sekwencje taneczne należące do tańca jazzowego takie jak: *ruchy izolacyjne, pas de bourree jazzowe, piruety paralle w plie, skoki w IV pozycji nóg, slidy, piwoty, pady*.”(..)użyłam *naprzemiennie elementów tańca klasycznego i jazzowego wykorzystując piruety z położeniem nogi en dehors, i z położeniem paralel, passe paralle z tombe z izolacją biodra oraz partnerowania w pozie arabesque*.”⁶ W moim odczuciu pełniejszy stałby się obraz z dokładnym opisem całej struktury choreograficznej wybranej sceny, bądź tańca.

3 Mgr Elżbieta Pańtak, dysertacja doktorska „Aspekty pracy współczesnego choreografa realizującego tradycyjny balet w nowoczesnej adaptacji dostosowanej do realiów XXI wieku na przykładzie „Dziadka do orzechów” zrealizowanego dla Kieleckiego Teatru Tańca”, s. 79

4 Ibidem, s. 119

5 Ibidem, s. 99

6 Ibidem, s. 120-121

Zastanawiam się także nad celowością umieszczenia w dysertacji takiej ilości tekstu dotyczącego funkcji choreografa opartego na licznych cytatach z literatury bez osobistych refleksji i swoich odniesień.

To jedyne moje wątpliwości, poza tym całość dysertacji pod względem merytorycznym i formalnym napisana jest poprawnie, wzbogacona o ciekawe ilustracje i fotografie historyczne, jak i z autorskiego spektaklu, zawarte w aneksie. Napisana jest klarownym językiem, z bogatą bibliografią (91 pozycji- literatura, 6 pozycji- czasopisma i programy oraz 62 pozycje ze źródeł internetowych).

Pracę doktorską mgr Elżbiety Pańtak przyjmuję.

Ocena dzieła choreograficznego „Dziadek do orzechów” P. Czajkowskiego

Spektakl „Dziadek do orzechów” premierę swoją miał 6, 7 grudnia 2012 roku na dużej scenie Kieleckiego Teatru Tańca, a nagranie płyty DVD jest z grudnia 2020 roku, na podstawie którego dokonuję recenzji spektaklu.

Choreografem i reżyserem spektaklu jest Doktorantka mgr Elżbieta Pańtak, która zaproponowała współpracę drugiemu choreografowi, Grzegorzowi Pańtak. Współrealizatorami byli: scenografia i kostiumy- Małgorzata Słoniowska, reżyseria świateł: Grzegorz Pańtak, animacje, slajdy: Piotr Fijałkowski, Krzysztof Pańtak. Soliści: Klara- Alicja Horwath- Maksymow, Młodzieniec- Aleksander Staniszewski 23 osobowy zespół Kieleckiego Teatru Tańca oraz dzieci i młodzież ze Szkoły Tańca KTT. Muzyka z nagrania. Sporym błędem jest brak informacji, które nagranie zostało wykorzystane oraz przez jaką orkiestrę wykonane.

Autorskie libretto jest czytelne i zgodne z opisem w dysertacji. Kolejność scen w pierwszym akcie: Uwertura, Zakupy, Happy land, Niesforny Fryc, Wizyta Mikołaja, Prezenty, Sen Klary, Walka zabawek z myszami, Odczarowany Młodzieniec, Śnieżynki. W drugim akcie: Kraina słodczy, Sklep z obuwem, - taniec hiszpański, Sklep z kawą- taniec arabski, Sklep jubilerski- taniec rosyjski 1, Sklep jubilerski- taniec rosyjski 2, Sklep z porcelaną, Kwiaciarka – walc kwiatów, pas de deux Klary i Młodzieńca, Ślub Klary i Młodzieńca, Przebudzenie Klary. Wszystkie sceny zarówno w pierwszym, jak i drugim akcie są zrealizowane czytelnie jeśli chodzi o dramaturgię i autorski scenariusz. Miejsce i czas akcji oraz wszystkie postaci są wyraziste. Ciekawym zabiegiem jest przeniesienie akcji do galerii, wykorzystanie wybranych sklepów w odniesieniu do tańców w drugim akcie oraz taniec kwiaciarki (w oryginale Taniec pastuszków) z autorskim pomysłem na walc kwiatów z ogrodnikami i różami. Dla mnie, to autorskie podejście do tradycyjnego dzieła baletowego, jakim jest spektakl „Dziadka do orzechów” stanowi potencjał koncepcyjny do zrealizowania. Scenografia, kostiumy to feeria ciekawych pomysłów, a zwłaszcza jeśli chodzi o formy zastosowane przy kostiumach, jak: mopy, sprzątaczką, król i królowa bezy, precelki, cukierki, lody, buty (taniec hiszpański), młynek, ziarna kawy (taniec arabski), czajnik i filiżanki, rozbójnik młotkowy (taniec chiński), ogrodnicy z konewkami i róże.

Autorka powierzyła opracowanie choreografii według własnej koncepcji drugiemu choreografowi- Grzegorzowi Pańtak do scen w I akcie, takich jak: Taniec rodziców, Taniec Św. Mikołaja ze Śnieżynkami, skradania się myszy i ich walki z zabawkami z Klarą i Młodzieńcem oraz duetu Klary i odczarowanego Młodzieńca. Wymienione sceny nie podlegają recenzji z punktu struktury choreograficznej. Zatem, odniosę się do wszystkich pozostałych w I akcie oraz w II akcie. Zadania aktorskie i sceny na początku pierwszego aktu są skonstruowane klarownie i ciekawie, czytelne jest ukazanie wszystkich postaci. Taniec z wózkami sklepowymi to interesujący pomysł, który w moim odczuciu można było bardziej choreograficznie rozwinąć. Cała sekwencja choreograficzna sceny Happy Land wykonywana przez dzieci z użyciem rekwizytów, hula hop, skakanek, tańcem i rysowaniem oraz taniec Fryca z ochroniarzami jest skonstruowany poprawnie, zarówno od strony muzycznej, jak i struktur ruchowych. Scena Śnieżynek ze zjeżdżalnią i ślizgawką nie jest w pełni wykorzystana pod względem choreograficznym, zabrakło w niej

większej ilości rozwiązań w rysunkach przestrzennych i wykorzystania różnorodności *pas*. Być może to efekt oglądania nagrania DVD.

Warstwa wykonawcza budzi moje zastrzeżenia, co do muzykalności, synchronu (w scenach zespołowych: śnieżynki, taniec cukierków, lodów i precelków w krainie słodyczy, Kwaciarnia-Walc kwiatów) jeśli taki się pojawia, trzymania przez tancerzy odpowiednich odległości w rysunkach przestrzennych, jak i wyraźnie zauważalnych różnicach w jakościach ruchowych. Nawet najprostsza choreografia jeśli wykonana jest perfekcyjnie staje się bardziej czytelna. Jeśli zaś chodzi o poszczególne tańce w drugim akcie, to najslabiej wypadł, w moim odczuciu taniec hiszpański pod względem kompozycji choreograficznej – fakt forma kostiumów z dużymi butami w pasie z pewnością nie była łatwa do zrealizowania pod względem choreograficznym, choć gdyby autorka spróbowała pójść za tą formą, to mogłyby się znaleźć inne, ciekawsze rozwiązania w strukturze ruchowej. Pozostałe tańce skonstruowane są poprawnie. Jeśli zaś chodzi o solistów (Klara i Młodzieniec): role są zbyt przerysowane, przez co momentami stają się groteskowe, technika nie budzi większych zastrzeżeń, ale też i nie porywa. A co do relacji między mężczyzną a kobietą, wątkiem znaczącym, o którym Doktorantka pisze w swojej dysertacji: „(...)zagadnienie relacji w partnerstwie przeniosłam na perypetie głównych bohaterów (...)odwieczne problemy porozumiewania się, zrozumienia i wysiłek kroczenia wspólnie obraną kiedyś drogą czyni życie pełnym ostrych zakrętów i wymaga wysiłków obydwu stron. Tę kwestię uznałam za tak istotną w naszym życiu, że postanowiłam poruszyć ją w spektaklu. Temat ten zasługuje na poważną i wnikliwą analizę.”⁷Niestety, moim zdaniem nie udało się autorce dokonać wnikliwej i poważnej analizy związku w tym spektaklu. Natomiast obserwujemy relacje między dwojgiem ludzi, różne fascynacje bohaterów w poszczególnych tańcach, jak się obrażają i wracają do siebie. Zauważam, że autorka często stosuje nadmiar treści nad zastosowaną samą formą kompozycji choreograficznej. Wymienione przeze mnie mankamenty spektaklu, nie powodują jednak, że traci on na wartości. Temat jest ciekawie zinterpretowany i odpowiednio przeprowadzony poprzez warstwy: muzyczną, struktur ruchowych i kompozycyjną. Z pewnością spektakl „Dziadek do orzechów” Kieleckiego Teatru Tańca cieszy się dużą popularnością i oferuje widzom mnóstwo pozytywnych wrażeń.

Sylwetka Kandydatki mgr Elżbiety Pańtak jawi się jako wyrazista i dynamiczna. Wieloletni, bogaty dorobek artystyczny, pedagogiczny, organizacyjny i impresaryjny, a w szczególności wszelkie działania, które doprowadziły do powstania Kieleckiego Teatru Tańca i jego artystycznej działalności zasługują na uznanie.

Konkluzja

Skonstatować pragnę, iż po zapoznaniu się z całością dostarczonych materiałów- dorobku artystycznego, pisemną pracą oraz dziełem choreograficznym - oceniam pozytywnie.

Praca doktorska Pani mgr Elżbiety Pańtak w zakresie dzieła doktorskiego stanowi twórczy wkład w rozwój dyscypliny artystycznej *Rytmika i Taniec* i spełnia wymagania stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora (art. 13 oraz ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. Z 2017 roku poz. 1789), Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz. U. Z 2018 roku poz. 261) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Popieram starania kandydatki mgr Elżbiety Pańtak o uzyskanie stopnia doktora sztuki muzycznej w dyscyplinie artystycznej *Rytmika i Taniec*.

Bożena Klimczak

---

7 Ibidem, s. 81